

ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНІ ВИРОБНИЧІ ПРОЦЕСИ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Заблоцька Р.О., д.е.н, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Поглиблення міжнародної спеціалізації окремих компаній, країн і регіонів становить матеріальну основу розвитку міжнародного виробництва і транснаціоналізації галузей в сучасній світовій економіці. Для характеристики різних аспектів цього процесу в сучасній економічній літературі використовується цілий ряд понять, а саме: фрагментація (fragmentation), інтернаціоналізація (internationalization), делокалізація (delocalization), багатоступінчате виробництво (multistage production), дезінтеграція (disintegration), внутрішньовиробнича спеціалізація (intra-product specialization) і т.д.

Ключовою особливістю глобальної економічної перебудови сучасності є фрагментація або дезінтеграція провідними компаніями розвинених країнах їх периферичних і часто низьковартісних, виробничих функцій в країнах і регіонах з низькими витратами, зберігаючи при цьому контроль над основними вузлами створення вартості і збереження в їх рідних країнах. Незважаючи на просторово різні виробничі системи і фрагментовану властивість різних виробничих функцій, міжнародні компанії продовжують визначати умови і принципи участі в мережах і ланцюгах через різні моделі управління із-за кордону.

Дезінтеграція виробничого процесу виникло на основі двох явищ протягом історично - організаційних змін в системі світового господарства. По-перше, вертикально інтегровані компанії дезінтегрували свої операції, зосереджуючи увагу на основних операціях та передаючи деякі функції та процеси компаніям - постачальникам [1,2]. По-друге, дезінтеграційні райони та кластери спеціалізованих, малих та середніх виробників стали надзвичайно конкурентоспроможними суб'єктами на світових ринках товарів і послуг [3,4,5,6.].

На початку 1980-х років, операції щодо реалокації окремих стадій виробничого процесу стали більш незмінними в стратегіях міжнародних компаній, але ще існувала певна невідповідність між орієнтованими принципами ієрархічної та вертикально інтегрованої організації виробництва, з одного боку та нестабільним, непередбачуваним і швидко мінливим станом конкурентного середовища, з іншого. Саме починаючи з 80-х рр. ХХ ст., на міжнародну авансцену вийшли невеликі і більш спеціалізовані та / або менш бюрократичні компанії, які демонстрували чудову гнучкість та здатність до інновацій у цій нестабільній ситуації. Модель поведінки новітніх інноваційних компаній вплинули на процес формування альтернативних принципів організації виробництва, які змінили систему організації масового

виробництва (фордизм) акцентуючи на доцільність відокремлення процесу розробки, транспортування, наукового консалтингу та ін. видів діяльності від виробничого процесу. Результатами такої спеціалізації стали виникнення окремих підрозділів з різними функціональними навичками як суб-організаційні одиниці, прискорення змін у виробництві та скорочення циклів розробки нових продуктів. Співпраця між виробничими підрозділами і виявилася тою конкурентною перевагою в результаті якої виробники отримали вигоду від прискорення розвитку технологічних інновацій на основі спеціалізації діяльності окремих підрозділів.

В науковій літературі виокремлюються дві моделі дезінтеграції виробничого процесу, які засновані на емпіричних дослідженнях конкурентного успіху в умовах глобальної нестабільності [7]. Перша - модель кластерів як форма локальних виробничих систем (industrial district/local production system model), друга - модель раціонального (бережливого) виробництва на основі спільного ланцюга постачання (lean production/collaborative supply chain model). Сьогодні ці дві моделі все більше поповнюють одна другу, але в той же час вони мають свої власні риси.

Кластери, як локальні виробничі системи відповідають на виклики, що пов'язані з необхідністю зростання конкурентоспроможності в умовах динамічних технологічних змін і нововведень. Крім можливості забезпечення кращих позицій на ринку для підприємств, що входять до їх складу, важливе значення при формуванні промислових кластерів має здатність відповідних виробничих структур у створенні нових робочих місць на території їх розміщення. В цілому, промислові кластери розглядаються як каталізатор економічного розвитку територій.

Просторовий елемент в рамках успішної дезінтеграції регіональної економіки включає, на одному рівні, інтенсивні та безпосередньо прямі контакти і майданчик для обміну ідеями в співтоваристві професійних фахівців. На другому рівні, що важливіше, спільне використання географічного простору сприяє створенню спільної міжфірмової інфраструктури, а саме фінансування, технічна допомога, вирішення юридичних, організація тренінгів та ін

Модель раціонального (бережливого) виробництва на основі спільного ланцюга постачання спрямована на поділу праці між основними постачальниками компонентів і деталей, співпрацю з ланцюгами постачальників у розробці та виробництві кінцевої продукції. Модель бережливого виробництва має багато яскравих переваг перед традиційними ієрархічними формами організації виробництва. Цей підхід щодо організації виробничого процесу започаткувала радикальну інтеграцію процесів розробки та виробництва продукції, відомий як "паралельний інжиніринг". Багатофункціональні команди замовників та постачальників розробляють продукт і технологію його виготовлення одночасно в спільних організаційних циклах концептуалізації та експериментів. Ця практика суттєво зменшила час розробки продукту, скоротила виробничі цикли і процеси диверсифікації товарів і послуг[8].

Обидві вищезгадані моделі дезінтеграції виробництва мають деякі спільні риси, а саме: обидві спираються на постійне розмивання кордонів між

процесами дослідження, розробок і виробництва, окремі незалежні постачальники ідей, сировини, деталей та компонентів співпрацюють в рамках внутрішньокорпоративних кордонів з метою ефективного використання принципу взаємодоповнюваності та досягнення операційної гнучкості. В той же час, модель бережливого виробництва зосереджена на вартісних ланцюгах в межах однієї галузі, а не на просторових відносинах між агломераціями виробників, що саме притаманна для кластерів.

В сучасних умовах глобалізації і фрагментації виробничого процесу, інтеграції до глобальних ланцюгів створення доданої вартості близько 60 відсотків світової торгівлі, яка сьогодні складає більше 20 трлн. доларів, складається з торгівлі проміжними товарами і послугами, які включені в різні етапи виробничого процесу товарів і послуг для кінцевого споживання. Роздробленість виробничих процесів і міжнародне поширення завдань і заходів в них, призвело до виникнення системи виробництва без кордонів, які можуть бути послідовними ланцюгами або складними мережами і можуть бути глобальними, регіональними або охоплювати лише дві країни.

Література

1. Sabel, C. F. (1989). "Flexible Specialisation and the Re-emergence of Regional Economies." In P. Hirst and J. Zeitlin (eds), *Reversing Industrial Decline? Industry Structure and Policy in Britain and Her Competitors*. Oxford, Berg, 17-70. – 1989.
2. Storper, M. and R. Salais (1997). *Worlds of Production. The Action Frameworks of the Economy*. Cambridge MA, Harvard University Press. – 1997.
3. Saxenian, A. (1994). *Regional Advantage: Culture and Competition in Silicon Valley and Route 128*. Cambridge, MA, Harvard University Press. – 1994.
4. Herrigel, G. (1996). *Industrial Constructions: The Sources of German Industrial Power*. New York, Cambridge University Press. – 1996.
5. Kenney, M. (ed.) (2000). *Understanding Silicon Valley. The Anatomy of an Entrepreneurial Region*. Stanford, CA, Stanford University Press. – 2000.
6. Zeitlin, J. (2007). "Industrial Districts and Regional Clusters." In G. Jones and J. Zeitlin (eds), *The Oxford Handbook of Business History*. Oxford, Oxford University Press. – 2007, p.219-243.
7. Grabher, G. and W. W. Powell (2004). "Introduction." In G. Grabher and W. W. Powell (eds), *Critical Studies of Economic Institutions: Networks*. Cheltenham, Edward Elgar. – 2004.
8. Helper, S., J. P. MacDuffie, and C. F. Sabel. *Pragmatic Collaborations: Advancing Knowledge While Controlling Opportunism / Industrial and Corporate Change №9(3)*, 2000. – p. 443-83.